Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

СПУ
СУМСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

IX Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої Дню науки та Дню Європи в Україні

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Том 1

Суми-2026

Міністерство освіти і науки України
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Варненський вільний університет Чорноризця Храбра (Болгарія)
Державний університет м. Піза (Італія)
Бартинський університет (Туреччина)
Кишинівський державний педагогічний університет імені І. Creanga (Молдова)
Азербайджанська державна морська академія (Азербайджан)
Одеський університет внутрішніх справ (Україна)
Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Україна)
Інститут публічної служби та управління НУ «Одеська політехніка (Україна)
Державний університет «Житомирська політехніка» (Україна)
Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Україна)
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Том 1

Матеріали
IX Міжнародної науково-практичної конференції
(29-30 травня 2026 року)

Суми – 2026

УДК 340.12:316.42 (477)
Р38

Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 11 від 21 травня 2026р.)

Редакційна колегія:

Іваній Олена Миколаївна – завідувач кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

Кучук Андрій Миколайович – професор кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор

Р38 Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 29-30 травня 2026 року). У 2-х томах. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026. – Т. 1. – 231 с.

У збірнику викладено матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Збірник буде корисним для науково-педагогічних працівників, які цікавляться питаннями євроінтеграції та її правового забезпечення, зарубіжних практик публічного управління, а також для здобувачів вищої освіти при підготовці до навчальних занять з відповідних дисциплін і їх поглибленого вивчення.

Матеріали подано в редакції авторів тез. Оргкомітет не несе відповідальності за їх зміст та автентичність.

Співфінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу або Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не можуть нести за них відповідальність.

УДК 340.12:316.42

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026
© Колектив авторів, 2026

національної єдності та готовності громадян брати участь у захисті держави.

Таким чином, правова свідомість громадян є важливою передумовою формування національної стійкості України. Вона проявляється у дотриманні законів, підтримці демократичних цінностей, довірі до інституцій безпеки та активній громадянській позиції. Особливого значення набуває формування правосвідомості молоді через правову освіту, громадянське виховання та залучення до суспільної діяльності.

Розвиток правової культури населення та підтримка громадянської активності є важливими стратегічними завданнями для зміцнення демократичної держави та підвищення здатності суспільства ефективно реагувати на сучасні безпекові виклики.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

2. Сухонос В. В. Теорія держави та права : конспект лекцій. Суми : Ініціатива, 2002. 96 с.

3. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2024 – на початку 2025 рр. : аналіт. доповідь. Київ : НІСД, 2025.

4. Разумков центр. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів. URL: https://razumkov.org.ua/.

Пузанова Вікторія В'ячеславівна
Аспірант, Варненський вільний університет «Чорноризця Храбра»
Гладкий В'ячеслав В'ячеславович,
Аспірант, Варненський вільний університет «Чорноризця Храбра»

ПРАВО ПРАЦІВНИКА НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ІНТЕГРАТИВНЕ ПРАВО В ПРАВІ ЄС

Забезпечення прав працівника у сфері праці обов'язково передбачає їх формальне нормативне закріплення, а також створення державою таких правових, організаційних і ресурсних умов, за яких відповідні права здатні набувати реального змісту. У цьому відношенні, а також з урахуванням сучасної мети трудового права й опосередкованих нею цілей [1, с. 102–103], соціально-трудові права не можуть розглядатися як суто декларативні координати та побажання в

сфері організації відносин у відповідній сфері, потребуючи нормативно-правового визначення насамперед гарантій їх охорони та захисту, інституційного механізму реалізації, фінансового й адміністративного забезпечення, а також ефективних процедур відновлення в разі їх порушення. При цьому особливого значення в зазначеному контексті набуває ідея гідної праці, адже саме вона дає змогу пов'язати трудові права з більш широкою за сутнісним змістом концепцією гідного рівня життя. У цьому сенсі гідна праця означає як наявність зайнятості та отримання грошової винагороди за виконану роботу (це має також враховувати завдання держави щодо зниження рівня відносної бідності населення і, в більш амбітному виразі – забезпечення гідного життя людини), так і створення відповідальним суб'єктом або суб'єктами таких умов трудової діяльності, які не руйнують фізичне, психічне й соціальне благополуччя працівника. Тому право на працю, право на справедливі умови праці й право на охорону здоров'я у сфері праці поступово втрачають вузько виробниче розуміння і дедалі частіше розглядаються крізь призму якості людського існування в трудовому середовищі, яке є складником правового режиму соціальної безпеки та при цьому співвідноситься з режимом національної безпеки.

Як видається, історично така постановка питання стала результатом тривалого розвитку гуманістичного соціально-правового світогляду. Так, якщо в докапіталістичних суспільствах правовий статус особи значною мірою визначався її належністю до певного стану, класу або соціальної групи, то індустріалізація XIX ст., зростання найманої праці, соціальні протести та робітничі рухи поступово змінили саме розуміння ролі держави у сфері праці та зайнятості. Держава, а надалі й роботодавці, були змушені реагувати як на проблему належної організації та використання найманої праці, так і на більш широкі наслідки організації виробничих відносин для життя, здоров'я і соціальної захищеності працівника. Саме на цій основі надалі сформувалися: по-перше, ідеї соціально-економічних прав, права на достатній рівень життя і правового захисту людини в процесі трудової діяльності; по-друге, розуміння того, що нормативне закріплення таких прав загалом не розв'язує численних практичних проблем забезпечення їх реальності. Прикладом цього є ст. 48 Конституції України, яка засвідчує прагнення держави розвиватися як соціальна держава, хоча

таке прагнення не завжди відповідає її реальній спроможності функціонувати відповідним чином у конкретний історичний період. Між тим, у сучасному праві окреслена еволюція набула подальшого розвитку, передусім на основі усвідомлення того, що забезпечення гідної праці вже не вичерпується питаннями заробітної плати, робочого часу, відпустки або захисту від звільнення. У такому контексті дедалі помітнішим стає питання про те, чи здатна сама організація праці (трудових відносин) завдавати шкоди психічному здоров'ю працівника [див., напр.: 2, с. 143–144], зокрема через хронічне перевантаження, невизначеність трудових обов'язків, емоційний тиск, сексуальні домагання, цифровий контроль, алгоритмічне управління, відсутність автономії або постійну загрозу втрати зайнятості. У цьому сенсі психічне здоров'я працівника поступово перетворюється з переважно медичної або психологічної категорії на самостійний об'єкт трудоправового і соціально-правового аналізу [див., напр.: 3, с. 94–95], який також має здійснюватися з урахуванням досягнень медицини праці та розвитку психології праці.

Разом із тим слід мати на увазі, що дотепер право працівника (зокрема професійного публічного службовця) на психічне здоров'я прямо не закріплене в праві Європейського Союзу як окреме суб'єктивне право. Однак із цього не випливає, що працівники в ЄС позбавлені відповідного суб'єктивного права, яке в цьому контексті може розумітися як похідне, комплексне й міжгалузеве, а отже – інтегративне суб'єктивне право. Осмислюючи сутнісний зміст цього права, зауважимо, що він зміст наразі розкривається через обов'язок роботодавця запобігати фізичним і психосоціальним ризикам праці, забезпечувати розумну організацію робочого часу, поважати гідність працівника, запобігати домаганням, дискримінації, надмірному цифровому контролю та іншим формам організації праці, здатним завдавати шкоди психічному стану особи.

Додатково в зазначеному контексті слід мати на увазі, що вихідним пунктом для розуміння права працівника на психічне здоров'я в сучасному праві ЄС є не наявність спеціальної норми, яка прямо закріплює таке право, а сукупна дія положень Хартії основних прав ЄС. У цьому зв'язку передусім слід виокремити статті 3, 31 і 35 Хартії, які в сукупності дають змогу розглядати психічне здоров'я працівника як

юридично значущу складову його особистісної цілісності, гідності праці (також і зайнятості) та безпеки праці [див., напр.: 4, с. 228]. При цьому на галузевому рівні ключове значення для досліджуваного питання має насамперед Директива 89/391/ЕЕС, оскільки вона, з урахуванням також вимог ст. 21 Директиви 2000/78/ЕС та Директиви (EU) 2024/2831, закріплює загальний обов'язок роботодавця забезпечувати безпеку і здоров'я працівників у всіх аспектах, пов'язаних із роботою. Як видається, таке широке правило дає змогу включати до сфери охорони праці традиційні фізичні, технічні й виробничі ризики, а також психосоціальні чинники трудового середовища. До таких чинників слід відносити передусім ті елементи організації праці, які здатні завдавати шкоди саме психічному стану працівника, зокрема надмірну інтенсивність праці, відсутність автономії, невизначеність посадових повноважень або трудової функції, конфліктні взаємодії, емоційний тиск, насильство, домагання, соціальну ізоляцію та незахищеність зайнятості. Отже, у сучасному праві ЄС охорона психічного здоров'я працівника поступово розкривається через обов'язок запобігати, оцінювати й усувати як матеріально-виробничі, так і організаційно-психологічні джерела професійного ризику.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що на сьогодні в праві ЄС право працівника на психічне здоров'я безпосередньо не закріплене, однак перебуває на етапі концептуального формування. Зважаючи на це, наразі зазначене право доцільно визначати як комплексну правову конструкцію, що формується як модель окреслення прав і обов'язків суб'єктів трудового права в контексті такого блага працівника, як його психічне здоров'я. При цьому зміст відповідної конструкції може розкриватися на перетині особистісної цілісності кожного працівника, зобов'язань щодо поваги й охорони його гідності, правил охорони праці, людиноцентричного регулювання робочого часу, недискримінації, розумного пристосування та контролю за цифровою організацією праці. Тому, хоча право працівника на психічне здоров'я, яке доцільно законодавчо визнати за кожним працівником, поки що не має завершеної автономної форми нормативного закріплення, воно вже має достатнє правове підґрунтя для доктринального осмислення в межах реалізації принципу науковості правотворчості. Передусім це стосується подальшої розробки: по-перше, європейських стандартів у

сфері психічного здоров'я [5, с. 308], які враховували б особливості забезпечення психічної безпеки у сфері праці та зайнятості, а також сучасні ризики й загрози психічному здоров'ю населення; по-друге, законодавчих ініціатив, у межах яких психічне здоров'я працівника охоронятиметься вже не як зовнішня щодо праці медична цінність, а як необхідна умова безпечної, гідної та стійкої трудової діяльності, що слугує виконанню завдань із забезпечення гідного життя, а отже – завдань соціальної безпеки держави й національної безпеки загалом.

Список використаних джерел:

1. Гладкий В. В. Мета трудового права як сучасної цивілізаційної цінності. Соціальне право. 2021. № 3. С. 99–105. DOI: 10.32751/2617-5967-2021-03-12.

2. Jain A., Leka S., Zwetsloot G. I. J. M. The Fundamental Human Right to Health, Safety and Well-Being. Managing Health, Safety and Well-Being: Ethics, Responsibility and Sustainability. Dordrecht : Springer, 2018. P. 139–173. DOI: 10.1007/978-94-024-1261-1_5.

3. Пузанова В. В., Гладкий В. В. Забезпечення психічного здоров'я суддів з метою поліпшення якості здійснення правосуддя. Правові засади організації та здійснення публічної влади : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 23–30 квітня 2018 року). Хмельницький : ХУУП, 2018. С. 94–97. DOI: 10.5281/zenodo.1233009.

4. Hepple B. The EU Charter of Fundamental Rights. Industrial Law Journal. 2001. Vol. 30, Iss. 2. P. 225–231. DOI: 10.1093/ilj/30.2.225.

5. McHale J. Fundamental rights and health care. Health Systems Governance in Europe: The Role of European Union Law and Policy / ed. by E. Mossialos et al. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. P. 282–314. DOI: 10.1017/CBO9780511750496.007.

Свеженцева Кіра Георгіївна,
студентка третього курсу ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Філяніна Людмила Анатоліївна,
доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів

ПРАВА ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ

Права людини в сучасному суспільстві є основою демократичного ладу, правової держави та справедливого суспільного устрою. Вони визначають межі свободи особи, гарантують її гідність, безпеку, рівність перед законом і можливість повноцінно брати участь у суспільному житті. До фундаментальних прав людини належать право